

Gang van zaken 1940–48 rond de 20.000 zoekgeraakte scheepsjournalen

Hendrik Wallbrink en Frits Koek

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	3
1. INLEIDING	4
2. DE OORLOGSJAREN 1940 – 1945	5
2.1 INBESLAGNAME EN WEGVOERING MATERIAAL	5
2.1.1 <i>Kort overzicht</i>	5
2.1.2 <i>Chronologie 1940 – 1945</i>	5
3. DE JAREN NA DE DUITSE OVERGAVE 1945 - 1948	7
3.1 OPSPORING EN TERUGGAVE VAN WEGGEVOERD MATERIAAL	7
3.1.1 <i>Kort overzicht</i>	7
3.2 CHRONOLOGIE 1945 – 1948	8
3.2.1 - 1945 -	8
3.2.2 - 1946 -	9
3.2.3 - 1947 -	10
3.2.4 <i>September/Oktober 1947. WMO resolutie 49</i>	11
3.2.5 <i>De reis naar Hamburg</i>	11
4. SAMENVATTING EN CONCLUSIES	12
5. BIJLAGE 1: STANDAARD VRAGENLIJST	14
6. BIJLAGE 2: WEGGEVOERD EN GERESTITUEERD MATERIAAL	15
6.1 WEGGEVOERDE GOEDEREN EN INSTRUMENTEN	15
6.1.1 <i>Overgedragen instrumenten vliegveld Schiphol op 20 en 24 mei 1940 aan Dr. Müller</i>	15
6.1.2 <i>Overgedragen instrumenten vliegveld Schiphol op 2 juni 1940 aan Hr Burckhardt</i>	15
6.1.3 <i>In beslag genomen instrumenten te De Bilt op 19 januari 1943</i>	15
6.1.4 <i>In beslag genomen goederen te De Bilt op 4 september 1944</i>	15
6.1.5 <i>Weggevoerde ponsmachines uit De Bilt op 16 december 1944</i>	16
6.1.6 <i>Weggevoerde scheepsjournalen uit De Bilt 16 december 1944 tot 15 januari 1945</i>	16
6.1.7 <i>Weggevoerde ponskaarten uit De Bilt eind december 1944</i>	16
6.2 GERESTITUEERDE GOEDEREN EN INSTRUMENTEN	17
6.2.1 <i>Terug ontvangen instrumenten uit Duitsland op 19 oktober 1946</i>	17
6.2.2 <i>Terug ontvangen journaal delen, totaal 138 bladzijden, op 16 juni 1947</i>	17
7. BIJLAGE 3: DOSSIER BUREAU MARITIEME ZAKEN	18
7.1 INVENTARIS BRIEVEN EN AFSCHRIFTEN GEVOERDE CORRESPONDENTIE	18
7.1.1 <i>Reis van H. Keyser naar Hamburg 4 t/m 8 oktober 1948</i>	18
7.1.2 <i>Correspondentie volgend op WMO resolutie 49 Washington</i>	18
7.1.3 <i>Commissaris Generaal voor de Nederlandse Economische Belangen in Duitsland</i>	19
7.1.4 <i>Buitenlandse Zaken</i>	19
7.1.5 <i>Marine en Engelse autoriteiten</i>	20
7.1.6 <i>Militaire Missie Berlijn</i>	21
7.1.7 <i>Secretariaat Organisation Météorologique Internationale (O.M.I.)</i>	21
7.1.8 <i>Duplicaat brieven</i>	21

1. Inleiding

Tegen het einde van de tweede wereldoorlog, in de periode tussen December 1944 en Januari 1945, is vrijwel het gehele KNMI bestand aan maritiem meteorologische en oceanografische scheepswaarnemingen door de Duitse bezetters weggevoerd. Niet alleen alle ponskaarten en ponsmachines maar ook het gehele bestand originele scheepsjournalen uit de periode 1854 – 1938 is toen weggevoerd naar Greifswald, gelegen aan de Oostzeekust bij het eiland Rügen. Hoewel de ponskaarten en enige ponsmachines na de Duitse capitulatie in 1945 in Duitsland teruggevonden en geretourneerd zijn, is van de ca. 20.000 weggevoerde journalen slechts een fractie, totaal 138 sterk gehavende bladzijden, geretourneerd. Zie bijlage 2.

Onmiddellijk na de Duitse overgave heeft men met alle mogelijke middelen getracht het waardevolle KNMI bezit weer terug te krijgen. Dit is maar ten dele gelukt. De journalen zijn in de toenmalige Russische zone achter gebleven en sindsdien onvindbaar.

Door het wegvallen van de oorspronkelijke journalen wordt de interpretatie van de verschillende meteorologische parameters in het huidige maritieme KNMI databestand aanzienlijk bemoeilijkt. Niet alle informatie uit de journalen is op de ponskaarten overgebracht. Zo is het bijvoorbeeld niet mogelijk om van een ponskaart af te lezen om welk schip het gaat, welk type barometer is gebruikt, of het een zeilschip of een stoomschip/motorschip betreft, etc. Dergelijke metadata is van groot belang bij het aanbrengen van correcties. Onzekerheid over het type barometer kan bijvoorbeeld een fout van ruim 2.5 mbar op de evenaar geven door toepassing van een gravitatie correctie op een aneroïde barometer.

Onlangs bleek dat onzekerheid over de toegepaste luchtdruk correcties op de Nederlandse maritieme data een probleem gaf in de internationale database COADS (Comprehensive Ocean Atmosphere Data Set). Oplossing van dit probleem kan ruim 6 miljoen waarnemingen aan deze database toevoegen. De benodigde metadata zijn echter alleen in de oorspronkelijke journalen te vinden. Recentelijk is daarom een nieuwe zoektocht naar de vermiste journalen gestart. De resultaten van deze zoektocht zullen in een afzonderlijk rapport gepubliceerd worden. Omdat de informatie van de eerste zoektocht, direct na de tweede wereldoorlog, veelal vergeten is zal in dit rapport een reconstructie worden gegeven van de wegen die destijds bewandeld zijn en welke conclusies hieruit getrokken zijn. Voor de volledigheid zal tevens een chronologisch overzicht gegeven worden van de weggevoerde goederen en instrumenten tijdens de oorlogsjaren en onder wiens verantwoordelijkheid dit gebeurde. Aan de hand van K.N.M.I correspondentie voorkomende in 'Het Utrechts Archief', artikelen in het zeevaartkundig tijdschrift 'De Zee' en op het K.N.M.I verspreid liggend archief materiaal zal een zo gedetailleerd mogelijk beeld geschetst worden van de opsporing en teruggave van het weggevoerde materiaal. Een onmisbare bijdrage bij deze reconstructie was de toevallige vondst van een op het KNMI aanwezig dossier 'Bureau Maritieme zaken' bestaande uit 85 stukken (brieven en afschriften) die allen betrekking hebben op deze kwestie (Bijlage 3).

2. De oorlogsjaren 1940 – 1945

2.1 Inbeslagname en wegvoering materiaal

2.1.1 Kort overzicht

Gedurende de eerste oorlogsjaren kon, door het uitblijven van een directe Duitse controle op het KNMI, het wetenschappelijke werk ongehinderd voortgezet worden. Met behulp van extra aangetrokken werkrachten, voornamelijk werkeloze stuurlieden, werd het in 1935 gestarte werk, om alle op het KNMI aanwezige scheepsmeteorologische waarnemingen uit de periode 1854 – 1938 op ponskaart over te zetten, eind 1941 afgerond. Het kon niet uitblijven dat dit statistische materiaal ten behoeve van klimatologische atlassen de aandacht van de Duitse bezetter trok. Reeds in 1942 werden 971 Duitse scheepsmeteorologische journalen afkomstig van de 'Deutsche Seewarte' te Hamburg voor machinale bewerking op het KNMI ontvangen. Hier is niets mee gebeurd. In september 1944 zijn deze journalen weer onbewerkt terug gezonden. Dit leidde echter in januari 1943 tot de plaatsing van een controlerend Duits meteoroloog, Dr. F.Schnaidt, op het KNMI. Zijn taak was er op toe te zien dat de door de Duitsers gevraagde wetenschappelijke ruilgegevens en de werkzaamheden in opdracht van de Deutsche Seewarte en van het 'Reichsamt für Wetterdienst' uitgevoerd werden.

Uit een brief van de manager van het 'Deutsche Hydrographische Instituut' te Hamburg gericht aan de 'Flag Officer Commanding British Naval Forces, Germany' in 1948 valt op te maken dat gedurende de Duitse bezetting voor een beperkte tijd wetenschappelijk materiaal van het K.N.M.I door het Marineobservatorium te Greifswald werd geleend. Al dit geleende materiaal zou echter in de herfst van 1944 aan het KNMI teruggegeven zijn (Ref. No. 869/Q.46). Ook werd gedurende de oorlogsjaren van de zijde van het Marine Observatorium Wilhelmshaven, directeur Dr. Böhnecke, sterke druk op het KNMI uitgeoefend om waarnemingsmateriaal van de Nederlandse lichtschepen te verstrekken. Dit waarnemingsmateriaal werd inderdaad verstrekt maar is na bewerking in de oorlog weer op het K.N.M.I terug ontvangen (Ref. 6537/IV/K/JH.).

Vanwege het verstrekken van Nederlands wetenschappelijk materiaal aan de Duitsers namen de spanningen en conflicten op het KNMI toe. Dit leidde in juli 1943 tot het ontslag van H. Keyser, directeur van de afdeling Oceanografie en Maritieme Meteorologie die het met deze gang van zaken niet eens was. Kort voor 'dolle dinsdag' (5 september 1944) vertrekt Dr. F.Schnaidt tezamen met uit Frankrijk afkomstig Duits weerdienst personeel. Tevens worden enkele waardevolle KNMI instrumenten naar Duitsland meegenomen (bijlage 2). In oktober gaat de Duitse controle van het KNMI over op de 'Kriegsmarine'. In de periode december 1944 tot januari 1945 wordt het meest waardevolle wetenschappelijke materiaal van het KNMI, namelijk alle scheepsmeteorologische journalen (ca. 20.000), alle ponskaarten (ca. 8.000.000), en alle ponsmachines, weggevoerd. De lichtschipjournalen en enkele zeer oude journalen waren reeds eerder verdwenen en kwamen na de oorlog tevoorschijn uit een werfkelder in Utrecht

2.1.2 Chronologie 1940 – 1945

16-05-1940. 'Oberregierungsrat' Dr. Kopfmüller bezoekt het KNMI namens de bezettende Duitse macht en kondigt een korte sluiting aan (2 dagen) voor zowel het KNMI als de filialen in Amsterdam en Rotterdam (KNMI jaarverslag 1940).

- Reeds enige tijd voor de 16de mei wordt een deel van de instrumenten van de afdeling Oceanografie en Maritieme Meteorologie in Utrecht in veiligheid gebracht. Tijdens de Pinksterdagen van mei 1940 wordt een andere partij instrumenten benevens de archieven van de secretaris eveneens in Utrecht in een veilige bergplaats opgeborgen. (KNMI jaarverslag 1940).

19-05-1940. In De Bilt arriveren Prof. Dr. K.Koch, 'direktor im Reichsamt für Wetterdienst' en 'Regierungsrat' H.Burckhardt. Tijdens besprekingen gevoerd op 20 mei wordt bepaald dat Prof. K.Koch als 'Oberleiter' van het KNMI zal optreden en dat op het KNMI de dienst, met uitzondering van de weerdienst, weer voortgezet zal worden (KNMI jaarverslag 1940).

02-06-1940. Prof. K.Koch reist terug naar Berlijn. Regierungsrat H.Burckhardt treedt verder op als zijn gemachtigde en tevens als tussenpersoon bij de onderhandelingen met het 'Kommando der Luftgau Holland' te Amsterdam waaronder het KNMI nu formeel ingedeeld is (KNMI jaarverslag 1940).

04-07-1940. De Chef-meteoroloog, adj. dir. KNMI J.H.Heiërman draagt de meteorologische instrumenten van Schiphol over aan de Duitse Wehrmacht. Zie bijlage 2. Dit gebeurt op verzoek van Regierungsrat H.Burckhardt, Wetterdienst inspektor van het Luftgaukommando Holland thans zetelend op het KNMI te De Bilt. Van de meteorologische instrumenten op Schiphol bevindt zich thans nog slechts één defecte kwikbarometer in het raadhuis te Amstelveen (Het Utrechts Archief. Ref. Nr. 100/40)

09-09-1940. Regierungsrat H.Burckhardt wordt naar Berlijn teruggeplaatst. Vanaf die datum worden noodzakelijke onderhandelingen met de Duitse Wehrmacht direct gevoerd met het 'Kommando der Luftgau Holland', Dr. Kopfmüller te Amsterdam (KNMI jaarverslag 1940).

08-11-1940. De 'Oberleitung' van het KNMI gaat over op Oberregierungsrat Dr. Kopfmüller van het Kommando der Luftgau Holland te Amsterdam (KNMI jaarverslag 1940).

01-11-1941. Alle scheepsmeteorologische journalen uit de periode 1854 – 1938 zijn nu met behulp van extra aangetrokken mankracht (werkeloze stuurlieden) bewerkt, geponst en controle geponst (KNMI jaarverslag 1941).

15-12-1942. 'Ministerialdirektor' E.Fisch uit Berlijn bezoekt het instituut en kondigt de plaatsing aan van een Duitse 'Beauftragte' op het KNMI (KNMI jaarverslag 1942).

15-01-1943. De Duitse meteoroloog Regierungsrat Dr. F.Schnaidt aanvaardt de 'Deutsche Leitung' op het KNMI Hij wordt hierin bijgestaan door 'Herr Inspektor' H.Dolff. Werkzaamheden van klimatologische en statistische aard worden in de loop van 1943 in opdracht van de Deutsche Seewarte en van het 'Reichsamt für Wetterdienst' op het KNMI uitgevoerd (KNMI jaarverslag 1943).

19-01-1943. De Deutsche Leitung (F.Schnaidt) neemt in opdracht van het 'Luftgaukommando Holland' de op het KNMI aanwezige zendapparatuur in beslag. Zie bijlage 2. (Het Utrechts Archief, Ref. 207)

22-07-1943. De heer H.Keyser, directeur van de afdeling Oceanografie en Maritieme Meteorologie wordt ontslagen en gepensioneerd op grond van een beschikking van de bezettingsautoriteiten (KNMI jaarverslag 1943). De aanleiding tot het ontslag waren heftige meningsverschillen over de aard van door de Deutsche Seewarte gevraagde ruilgegevens.

31-01-1944. Het Luftgaukommando Holland te Amsterdam wordt opgeheven en ondergebracht bij het 'Luftgaukommando Belgien-Nord-Frankreich' te Brussel (KNMI jaarverslag 1944).

04-09-1944. Door de Deutsche Leitung (F.Schnaidt) worden ten behoeve van de Deutsche Wehrmacht (Luftwaffe) in opdracht van het 'Reichsamt für Wetterdienst' bijna alle meteorologische instrumenten in beslag genomen en weggevoerd. Zie bijlage 2. (Beschlagname Urkunde Ref. Az. 84, Nr. 583/44).

05-09-1944. Regierungsrat F.Schnaidt vertrekt tezamen met een groep uit Frankrijk afkomstig Duits 'Wetterdienstpersonal' naar Duitsland (KNMI jaarverslag 1944). Te gelijker tijd worden alle op het KNMI aanwezige Duitse scheepsmeteorologische journalen van de Deutsche Seewarte te Hamburg naar Duitsland teruggezonden.

- In juni/augustus 1942 zijn in totaal 971 Duitse journalen voor bewerking op het K.N.M.I ontvangen. Deze zijn echter onbewerkt in september 1944 terug gezonden (lijst met jaarnaalnummers op het KNMI aanwezig in het BMZ dossier).

27-11-1944. De Duitse controle over het KNMI gaat over van de Luftwaffe op de Kriegsmarine. De 'Oberleitung' wordt nu uitgeoefend door het 'Oberkommando der Kriegsmarine' en de Deutsche Leitung op het KNMI wordt overgenomen door de chef van de 'Marinewetterwarte Utrecht' Regierungsrat Dr. Fuchs (Het Utrechts Archief , Ref. no.273 en Ref. nr. 2/45).

18-12-1944. Vrijwel het gehele machinepark van de afdeling Oceanografie en Maritieme Meteorologie wordt op bevel van Regierungsrat Dr. Fuchs ten behoeve van 'Der Einheit F.P. Nr. M 07447' in beslag genomen. Zie bijlage 2. Van een door deze 'Einheit ' toegezegde betaling is nooit meer iets vernomen. Tevens wordt op bevel van Dr. Fuchs een aanvang gemaakt met het wegvoeren van ca. 8 miljoen ponskaarten en ca. 20.000 scheepsmeteorologische journalen over de periode 1854 – 1938 (Ref. 4258/IV/K/R- 4990 -)

Januari 1945. De laatste scheepsmeteorologische journalen worden van het KNMI weggevoerd. Hiermee is het gehele archief scheepsmeteorologische journalen alsmede het gehele archief ponskaarten en vrijwel het gehele machinepark weggevoerd. Zie bijlage 2. De reden van deze inbeslagneming werd aangegeven als 'Sicherheitsstellung' volgens instructies ontvangen uit Duitsland (Marineobservatorium te Greifswald) waar al dit materiaal in bomvrije schuilplaatsen zou worden opgeborgen (H.Keyser, De Zee, 1946).

Wat het KNMI nog restte waren enige registers en instrumenten (zeethermometers en Marine barografen) die buiten het KNMI waren opgeslagen (H. Keyser, De Zee 1946). Ook een klein

aantal zeer oude journalen en alle lichtschipjournalen zijn buiten de handen van de Duitsers gebleven. Deze kwamen na de oorlog weer ongeschonden tevoorschijn uit een werfkelder in Utrecht (P.C.T. v.d. Hoeve, KNMI W.R. 85 – 6).

3. De jaren na de Duitse overgave 1945 - 1948

3.1 Opsporing en teruggave van weggevoerd materiaal

3.1.1 Kort overzicht

Tegen het einde van 1944 bepaalde het 'Oberkommando der Kriegsmarine' te Berlijn dat, wegens gevaar voor gevechtshandelingen in de omgeving van De Bilt, al het waardevolle K.N.M.I materiaal in het Marineobservatorium te Greifswald veilig gesteld moest worden. Ponsmachines, ponskaarten en scheepsmeteorologische journalen, zie bijlage 2, werden per vrachtauto van De Bilt naar Utrecht gebracht en van daar per trein naar Greifswald vervoert waar ze onbeschadigd aankwamen (Ref. No. 869/Q.46). De ponsmachines werden in het Marineobservatorium opgeslagen. Volgens de Commissaris Generaal voor de Nederlandse Economische Belangen in Duitsland, H.Dienske waren de ponsmachines echter opgeslagen in de Mädchen Volksschule in de Arndtstrasse te Greifswald en wel in een lokaal op de begane grond met zeer dikke muren (Ref. Die/MR 17789/IF). De ponskaarten werden in een ander gebouw in Greifswald opgeslagen en de journalen in kasteel Lüssow, ca. 20 km. zuidoost van Greifswald aan het riviertje de Peene bij Ranzin. De opslagplaats in het kasteel Lüssow was gekozen om de journalen te beschermen tegen eventuele luchtaanvallen.

Twee dagen voor de Russische troepen in Greifswald arriveerden, op 29 april 1945, werd het Marineobservatorium per schip naar het Westen verhuisd. Hiervoor heeft men twee schepen gebruikt, nl. de 'Boergen' en de 'Martha Gneiss. Het enige wat men met deze schepen heeft kunnen wegvoeren zijn 5 ponsmachines en het gehele ponskaarten bestand. Zie bijlage 2. De ponskaarten zijn naar Neustadt-Holstein nabij Kiel gebracht waar in een U-boot school een opslagruimte van het Marineobservatorium was. Later zijn de ponskaarten hier door de meteorologische dienst van de Britse Royal Air Force gevonden. Deze heeft ze op zijn beurt weer naar het Britse meteorologisch radiostation Quickborn, ca. 10 mijl benoorden Hamburg, gebracht. Door bemiddeling van F/Lt. R.Mitchell, gedetacheerd Brits liaison officer op het KNMI, zijn de ponskaarten vanuit Quickborn naar Nederland verscheept. Ook de 5 ponsmachines zijn veilig in Hamburg aangekomen waar ze aangegeven zijn bij 'Property Control' van het 'British Military Government'. Door bemiddeling van de Commissaris Generaal van de Nederlandse Economische Belangen in Duitsland zijn deze machines begin November 1946 weer in Nederland aangekomen (Ref. 6537/IV/K/JH.). De rest van de ponsmachines is achtergebleven te Greifswald. Omdat het voor de Duitsers niet mogelijk was op korte termijn vervoer te regelen tussen Lüssow en Greifswald heeft men alle scheepsmeteorologische journalen, in goede conditie, achter moeten laten in de Russische zone.

Slot Lüssow omstreeks 1912

Slot Lüssow recent achterzijde

3.2 Chronologie 1945 – 1948

3.2.1 - 1945 -

05-05-1945. Vrijwel onmiddellijk na de Duitse capitulatie zijn pogingen ondernomen het weggevoerde materiaal weer terug te krijgen. Als eerste zijn de Nederlandse regering en de Nederlandse militaire autoriteiten geïnformeerd. Ook de Britse militaire autoriteiten alsmede het 'British Meteorological Office' toonde veel belangstelling voor deze zaak (Ref. 855/IV/K/V.)

- Het was niet ongewoon dat waarnemingsmateriaal tussen verschillende landen uitgeleend en gereproduceerd werd. Voor de tweede wereldoorlog speelde Nederland een leidende rol bij de machinale bewerking van maritiem meteorologische en oceanografische waarnemingen. Bij het uitbreken van de tweede wereldoorlog bestond volgens 'The Marine Observer' het Engelse bestand uit ca. 2.250.000 ponskaarten, het Amerikaanse bestand uit 3.500.000 ponskaarten en het Nederlandse bestand uit ca. 7.500.000 ponskaarten. Het is duidelijk dat Nederland in die tijd een uniek bestand aan maritieme en oceanografische waarnemingen bezat waar veelvuldig een beroep op werd gedaan.

07-05-1945. De ontslagen directeur H.Keyser van de afdeling Oceanografie en Maritieme Meteorologie hervat na de oorlog onmiddellijk zijn werkzaamheden (KNMI jaarverslag 1945).

02-06-1945. De hoofd directeur van het KNMI Prof.Dr.Ir. F.A. Vening Meinesz (officiële benoeming per 1 Juli 1945) roept de hulp in van Commandant Zeemacht Nederland, de Schout bij Nacht G.W. Stoeve bij het terug krijgen van het weggevoerde materiaal (Het Utrechts Archief, Ref. 151/IV/K/W).

11-06-1945. De Commandant Zeemacht Nederland schrijft naar aanleiding van dit verzoek een brief naar de 'Flag Officer Holland' te Londen met het verzoek om de 'S.H.A.E.F. – Mission Netherlands' in te schakelen bij het terug krijgen van het materiaal (Het Utrechts Archief, Ref. 300/14).

- (S.H.A.E.F. = Supreme Headquarters Allied Expeditionary Forces).

30-06-1945. F/Lt R.Mitchell, gedetacheerd Brits liaison officer bij het KNMI ontvangt een brief van Headquarters, No. 85 Group F/Lt. G.Heslop, waarin staat dat in Hamburg bij de Deutsche Seewarte enige scheepsjournalen met Hollandse waarnemingen en een set Hollerith ponskaarten en ponsmachines waarvan 1 een De Bilt model zijn aangetroffen.

Gevraagd wordt iemand te sturen voor identificatie van het materiaal. (Ref. 85G/S.4916/Met.).

08-08-1945. R.E. Jeffreys, Senior British Naval Officer Holland, deelt mee dat de ponskaarten teruggevonden zijn in een U-boot school te Neustadt. Maatregelen zullen worden genomen om de kaarten naar Nederland te transporteren (Ref. No. 0133/3465).

10-08-1945. Volgens de Britse Naval Commander in Chief, Germany, R.H. Bevan zouden de scheepsjournalen en het machinepark zich bevinden te Greifswald in de Russische zone. Bemiddeling van het Departement van Buitenlandse Zaken is noodzakelijk (Ref. GER. No. A/1134).

24-08-1945. Omdat voor het terug krijgen van de journalen en machines contact met de Russische autoriteiten noodzakelijk is, informeert Commandant Zeemacht Nederland, G.W. Stoeve, de Minister van Marine, de minister van Waterstaat en de minister van Buitenlandse zaken (Ref. CZM/M/506/1/10)

06-09-1945. Het KNMI ontvangt een afschrift van een telegram van de Nederlandse Ambassadeur in Moskou, Baron van Breugel Douglas, gericht aan Buitenlandse Zaken, Directie Duitsland luidende: "Door de Sowjet regering werd op 13 Augustus 1945 medegedeeld dat het Nederlandse

materiaal niet is aangetroffen in Greifswald. Met het oog op in een ander verband opgedane ervaring behoeft deze mededeling van de Sowjet autoriteiten niet juist te zijn. Als gevolg blijf ik op een nader onderzoek aandringen” (Ref. B.30/2564).

10-09-1945. De ponskaarten zijn vanuit Neustadt naar het Engelse Meteorologisch Radio Station 'Quickborn' ca. 10 mijl benoorden Hamburg getransporteerd. De 83 Group R.A.F zal worden verzocht de kaarten naar Nederland te transporteren (Ref. 1495/IV/K/W).

13-09-1945. Dr. W.Huender, chef Directie Duitsland van Buitenlandse Zaken deelt in een brief gericht aan Commandant Zeemacht Nederland mee dat Buitenlandse Zaken reeds in Juni 1945 namens de Stichting Nederlandsch Kunstbezit werd verzocht om restitutie van ponskaartenmateriaal van het KNMI bij de betrokken regeringen aanhangig te maken. Hetgeen ook gedaan is (Ref. 4914).

28-09-1945. Het KNMI verzoekt G/Capt. Sutcliffe, Chief Meteorological Officer Air Headquarters (Operations), British Air Forces of Occupation, om de benodigde maatregelen voor F/Lt. R.Mitchell te treffen zodat deze naar Greifswald kan reizen om daar te proberen de journalen en machines te pakken te krijgen. Dit naar aanleiding van een (confidentieel) voorstel van Buitenlandse Zaken (Ref. 1672/I/VM/V).

29-09-1945. Buitenlandse Zaken heeft het verzoek van het KNMI om de scheepsjournalen terug te krijgen ter behandeling doorgezonden aan het Hoofd van de Nederlandse Militaire Missie bij de Allied Control Council te Berlijn. (Het Utrechts Archief, Ref. 1763/45).

03-10-1945. Prof. Vening Meinesz ontvangt een brief van G/Capt. Sutcliffe waarin vermeld wordt dat de Engelsen zeer huiverig zijn om een Britse officier, in dit geval F/Lt. R.Mitchell, zonder autorisatie de Russische zone in te sturen. Eerst zal advies gevraagd worden aan G/Capt. Stagg, de Britse vertegenwoordiger bij de Allied Control Council te Berlijn (Ref. BAFO/46928/1/Met)

- Op het K.N.M.I heerst inmiddels de gedachte dat de 8 miljoen ponskaarten in elk geval terug zullen komen maar dat de terugkeer van de machines en de journalen onzeker is (KNMI jaarverslag 1945).

20-10-1945. G/Capt. Stagg meldt dat de British Naval authorities binnenkort een vergadering beleggen om te bespreken welke wegen en middelen ter beschikking staan om het meteorologisch materiaal uit Greifswald te krijgen. Het Nederlandse materiaal is als één van de belangrijke onderwerpen opgevoerd. (Ref. ADCC/1976/Met.)

03-11-1945. Het KNMI ontvangt bericht van G/Capt. Stagg dat de 'British Naval Authorities' niet kunnen helpen bij de restitutie van materiaal uit de Russische zone. Aangeraden wordt dat de Nederlandse regering hierover contact opneemt met de 'Reparations and Restitutions Directorate, Allied Control Authority, Berlin' (Ref. ADCC/1967/Met.)

21-11-1945. De kustvaarder MIRA vertrekt uit Nederland met bestemming Hamburg om o.a. de ponskaarten van het meteorologisch station Quickborn te laden. Hierna zal zij terugkeren naar IJmuiden (Ref. SCS a9/7 P/JL)

26-11-1945. De waarnemend hoofddirecteur van het KNMI Prof. Dr. J.D.v.d.Waals (van oktober 1945 tot mei 1946 i.v.m. tijdelijke afwezigheid van Prof. Vening Meinesz) roept de hulp in van de Nederlandse Militaire Missie bij de Allied Control Council te Berlijn omdat het onderzoek naar de vermiste journalen en machines dreigt vast te lopen:

- De Engelse autoriteiten eindigen met: dat het nodig wordt geacht de tussenkomst in te roepen van de 'Reparations and Restitutions Directorate', Allied Control Authority, Berlin.
- Het Departement van Buitenlandse Zaken, de Ambassadeur in Moskou is nog steeds in afwachting van het juiste adres van de Hydrometeorological Service in Moskou.
- Ook het Secretariaat van het Internationaal Meteorologisch Comité te Lausanne wacht nog steeds op het juiste adres van de Hydrometeorological Service in Moskou (Ref. 2694).

3.2.2 - 1946 -

08-02-1946. Het KNMI ontvangt van de Minister van Buitenlandse Zaken de tekst van 'restitution of property removed by the Germans from Allied countries as agreed by the Control Council in Berlin at its meeting on January 21 st.' (Ref. No. B 22 – I/8352).

27-02-1946. Het gehele archief van ca. 8 miljoen ponskaarten is thans, in verschillende partijen, in De Bilt terug ontvangen. Er is slechts een gering aantal kaarten beschadigd. Het archief van 20.000 scheepsjournalen is echter niet terug ontvangen (Ref. 1175/IV/K/R.).

08-03-1946. Prof. Dr. J.D.v.d.Waals schrijft een brief naar het hoofd der Nederlandse Militaire Missie bij de Allied Control Council te Berlijn met het volgende voorstel: Indien het niet mogelijk is de journalen uit Russische handen te redden, dat in dat geval bij wijze van compensatie door de Allied Control Council beslag wordt gelegd op eenzelfde aantal Duitse scheepsmeteorologische journalen van de Deutsche Seewarte te Hamburg (Ref. 1408/IV/K/R.).

21-03-1946. De Vice Admiraal L.A.C.M. Doorman van de Allied Control Council vindt het zeer wenselijk als het voorstel om ter compensatie Duitse scheepsmeteorologische journalen te vorderen eerst met de directeur van het Meteorological Office te Londen wordt opgenomen (Ref. No. 3080 Kab.).

27-03-1946. Op verzoek van het KNMI heeft de chef van de 'Organisation Météorologique Internationale (O.M.I.) te Lausanne, Dr. G.Swoboda, de 'Meteorological Committee of the Allied Control Council' te Berlijn, op grond van resolutie 12 (Londen, 1946), hulp gevraagd bij het opsporen en retourneren van de journalen en ponsmachines (Ref. 620/46/I).

16-05-1946. Het KNMI ontvangt een brief met een afschrift van een telegram van de Nederlandse Ambassadeur te Moskou gericht aan Buitenlandse Zaken, Directie Economische Zaken met de volgende inhoud: Thans is het juiste adres van de Hydrometeorologische Dienst gevonden. Deze dienst is geheel op de hoogte met de aangelegenheid van de scheepsjournalen aangezien het onderzoek geschiedt door deze dienst. Frans en Tsjechisch materiaal is reeds gevonden en gerestitueerd maar geen Nederlands materiaal. De Duitsers zouden volgens mondelinge oncontroleerbare berichten vele archieven op het laatste ogenblik uit Greifswald hebben vervoerd naar Denemarken. (Ref. B 30/38473).

- Dit laatste gerucht is vermoedelijk terug te voeren op een Duits bevel gegeven door Seetransportchef Admiraal Engelhardt ten tijde van de grote Duitse vluchtelingen stroom die op gang kwam toen de Russische troepen Mecklenburg – Vorpommern binnenvielen: 'Flüchtlingsschiffe und Verwundetentransporter laufen ab sofort – wenn nicht besonders anders angeordnet – Kopenhagen an' (Heinz Schön, Vrij Historisch Onderzoek, Unternehmen Rettung – Ostsee 1945).

06-06-1946. De Nederlandse ambassadeur in Moskou ontvangt bericht van de U.S.S.R. Ministry of Foreign Affairs dat de journalen en personeel in April 1945 vanuit Greifswald naar Hamburg gebracht zijn. (Ref. No. 2546/213)

18-06-1946. De Commandant Zeemacht Nederland, Schout bij Nacht J.A.Gauw laat weten dat de geallieerde Marines geen invloed meer hebben op de restitutie en opsporing van vermiste goederen. De restitutie van uit Nederland ontvreemde goederen is in Duitsland in handen gesteld van de 'Restitution, Reparations and Delivery (R,D and R) Department of the Allied Control Council (A.C.C.)' te Berlijn en in Nederland van het 'Commissariaat Generaal tot behartiging van de Nederlandse Economische Belangen in Duitsland' te Amsterdam. De laatste werkt tevens in de Russische zone (Ref. CZM/M/506/8/2/46).

04-11-1946. Door bemiddeling van de Commissaris Generaal van de Nederlandsche Economische Belangen in Duitsland worden 5 ponsmachines uit Duitsland terug ontvangen. Zie bijlage 2. (Ref. 6537/IV/K/JH).

19-11-1946. Op verzoek van het KNMI heeft de Commissaris Generaal voor de Nederlandsche Economische Belangen in Duitsland een claim ingediend op de KNMI eigendommen in Hamburg en Greifswald. De gevonden ponsmachines in Hamburg (claim 2171) en alle ponskaarten (Quickborn) zijn inmiddels naar Nederland terug gestuurd. Het onderzoek in Greifswald wordt gecontinueerd (Ref. Die/MR 17789/IF).

3.2.3 - 1947 -

- De directeur Oceanografie en Maritieme Meteorologie H.Keyser schrijft in het nautisch tijdschrift De Zee van Februari: 'Er zijn aanwijzingen dat de hoop om de 20.000 weggevoerde scheepsjournalen uiteindelijk weer terug te krijgen nog niet hoeft te worden opgegeven'.

24-04-1947. Generaal-Majoor Dr. Huender, chef van de Nederlandse Militaire Missie bij de Allied Control Council in Duitsland ontvangt bericht van Col. Zwetkoff namens de 'U.S.S.R. Verwaltung für Reparationen und Lieferungen der Sowjetischer Militär Administration in Deutschland' dat de journalen en de ponsmachines naar het kasteel Lüssow bij Greifswald gebracht zijn maar dat ze volgens de burgemeester van Greifswald in Juni 1945 naar Hamburg weggevoerd zijn. Sterk

gehavende resten van de journalen, in totaal 138 bladzijden, die nog gevonden werden, zijn bij de brief bijgesloten. Zie bijlage 2. Op grond van de verklaring van de burgemeester van Greifswald wordt van Russische zijde verder geen onderzoek meer gedaan (Ref. Nr. 25/1690).

27-06-1947. De Commissaris Generaal voor de Nederlandse Economische Belangen in Duitsland, laat weten dat naar aanleiding van het onderzoek voor de ingediende claim op de KNMI eigendommen in Greifswald daar niets meer aanwezig is. Ook is het niet mogelijk gebleken nadere bijzonderheden omtrent de wegvoering aan de weet te komen. Verder onderzoek zal daarom worden gestaakt (Ref. S/TS.25769/I.).

25-08-1947. Naar aanleiding van een verzoek van het K.N.M.I om vanwege tegenstrijdige informatie nadere gegevens te doen inwinnen omtrent de burgemeester van Greifswald en de verantwoordelijke Russische autoriteit (Ref. 4427/IV/K/R. -4521-) antwoordt de Commissaris Generaal voor de Nederlandse Economische Belangen in Duitsland dat dit als een bewijs van wantrouwen zal worden opgevat en dat dit de relatie met Rusland zeer zou kunnen schaden. In dit licht bezien zullen geen verdere stappen ondernomen worden (Ref. S/V 27012/I.).

- De hoofddirecteur van het KNMI Prof.Dr.Ir. F.A. Vening Meinesz probeert de zaak nu verder in internationaal wetenschappelijke kringen aanhangig te maken.

3.2.4 *September/Oktober 1947. WMO resolutie 49*

Aangenomen op de conferentie van directeuren tijdens de vergadering van Washington.

- 'The Conference requests Directors of Meteorological Services of all countries in occupation of Germany to render every assistance through the appropriate channels towards tracing and recovery of the logbooks removed in the winter of 1944 – 1945 from De Bilt to Greifswald near

24-12-1947. Het K.N.M.I vraagt naar aanleiding van resolutie 49 aan de directeuren van de meteorologische diensten van Engeland, Frankrijk, Amerika en Rusland informatie over de aanwezigheid van de vermiste scheepsjournalen in de door de geallieerde bezette Duitse gebieden (Ref. 8681/IV/K/J.)

- Meteorological Office, Air Ministry, Kingsway, London. W.C.2.
Antwoord **13-02-1948:** Geen journalen in de Britse zone (Ref. S.102248/II/D.M.O.).
- U.S. Weather Bureau, 24th and M Streets N.W. Washinton 25 D.C.
Antwoord **26-08-1948:** Geen journalen in de Amerikaanse zone (Ref. SR&F:vn).
- National Meteorological Service, 93 Quai d'Orsay, Paris. VII
Antwoord **10-07-1948:** Geen journalen in de Franse zone (Ref. 2701/48/CD-B).
- Central Administration of the Hydrometeorological Service of the U.S.S.R., 12 Pawlik Morosow Street, Moscow.
Antwoord: Geen antwoord ontvangen

3.2.5 *De reis naar Hamburg*

Als laatste werd door het KNMI, in overleg met de Koninklijke Marine, van 4 t/m 8 oktober 1948 een nader onderzoek in Duitsland ingesteld. Hiervoor reisden de heren H.Keyser, directeur afdeling Oceanografie en Maritieme Meteorologie KNMI en luitenant ter zee 2de klasse, P.Philipse, Inlichtingendienst van de Koninklijke Marine, naar Hamburg waar interviews gehouden zijn volgens een standaard vragenlijst, zie bijlage 1. Uit het te Hamburg ingestelde onderzoek, waarbij door Captain C.Simpson R.N., British Naval Supervisor German Hydrographical Institute, alsmede door de geïnterviewde Duitsers de volle medewerking werd gegeven, kon het volgende als vaststaand worden aangemerkt:

1. De journalen, alsmede de terugontvangen ponskaarten en ponsmachines, zijn in december 1944/januari 1945 op last van de regering te Berlijn naar Greifswald en omgeving vervoerd. Tevens zijn toen ook Duitse meteorologische en oceanografische goederen en instrumenten uit de omgeving van Hamburg naar Greifswald vervoerd. De journalen zijn opgeborgen in het slot Lüssow, ca. 20 km. zuidoost van Greifswald aan de rivier de Peene.
2. Op 29 april 1945 vluchtte een groot deel van de Duitse Meteorologische Dienst, zowel over land als over zee, voor de oprukkende Russen van Greifswald naar Hamburg. De meteoroloog Dr. G Böhnecke verklaart met ca. 500 man uit Greifswald gevlucht te zijn. Hij heeft de Nederlandse scheepsmeteorologische journalen zelf gezien en weet zeker dat ze achtergelaten zijn in kasteel Lüssow. Een gedeelte van de inventaris, waaronder de Nederlandse ponskaarten en machines, is veilig in het door Engeland bezette gebied

aangekomen. Alle op die datum in het slot Lüssow opgeslagen goederen (Nederlandse journalen en Duitse goederen) zijn onder bewaking achtergelaten.

3. 1 mei 1945, twee dagen na het vertrek van de Duitsers, zijn de Russen ter plaatse. De grens tussen de Russische en Engelse zone lag op die datum reeds ten westen van Greifswald. Uiteindelijk is deze grens nog meer naar het westen verlegd maar is vanaf 1 mei 1945 vrijwel hermetisch gesloten geweest. Dat tussen Op 29 april en 1 mei 1945 de journalen op last van de Duitsers over land vanuit slot Lüssow zouden zijn weggevoerd lijkt zeer onwaarschijnlijk, ook gezien het feit dat voor miljoenen aan Duitse inventaris in Greifswald is achtergelaten. Vervoer over zee is eveneens onwaarschijnlijk omdat Lüssow slechts voor zeer kleine binnenvaart schepen over de Peene bereikbaar is.
4. Door de Duitse Meteorologische Dienst is een inventaris lijst van de in Greifswald en Lüssow achtergelaten goederen aan de Geallieerde Bestuursraad (Allied Control Council) te Berlijn toegezonden. Hoewel hier ook de Nederlandse journalen op voorkomen is echter nooit een bevestiging of antwoord ontvangen.
5. Er is geen enkele aanwijzing dat de bewering van Col. Zwetkoff, dat de journalen in juni 1945 naar Hamburg getransporteerd zijn, juist zou kunnen zijn. Een in de nabijheid van Lüssow gestationeerd Duits meteoroloog Dr. Horn, verklaart dat de Russen alles hebben meegenomen. Duitse instrumenten en machines zijn kort na de capitulatie door Russische Meteo officieren weggenomen.
6. Op grond van bovenstaande uitkomsten en omdat verder geen enkel bericht over verloren gaan of vernietiging van de journalen is vernomen, kan worden aangenomen dat de journalen zich nog in Russische handen bevinden.

Van Duitse zijde werd de volle medewerking toegezegd om naar de journalen een onderzoek in te stellen en vertrouwd wordt dat deze toezegging gestand zal worden gedaan, zodat verwacht mag worden dat te zijner tijd nadere inlichtingen zullen worden ontvangen (aantekeningen: H.Keyser, 11 oktober 1948).

4. Samenvatting en conclusies.

- **December 1944/januari 1945.** Inbeslagname van de K.N.M.I ponsmachines, ponskaarten en scheepsmeteorologische journalen door de Duitse bezetter naar aanleiding van instructies ontvangen uit Duitsland, Marineobservatorium te Greifswald, waar al dit materiaal in bomvrije schuilplaatsen zou worden opgeborgen
- **10 augustus 1945.** De British Naval Commander in Chief verklaart dat de ponsmachines en de scheepsmeteorologische journalen in Greifswald en Lüssow zijn, in de Russische zone.
- **13 september 1945.** Het Ministerie van Buitenlandse Zaken ontvangt bericht van de Russische regering dat het KNMI materiaal niet in Greifswald is.
- **06 juni 1946.** De Nederlandse ambassadeur in Moskou ontvangt bericht van de U.S.S.R. Ministry of Foreign Affairs dat personeel en journalen in April 1945 vanuit Greifswald naar Hamburg gebracht zijn.
- **19 november 1946.** Het Commissariaat voor Economische Belangen in Duitsland verklaart dat volgens de laatste informatie de journalen nog steeds in kasteel Lüssow bij Greifswald zijn.
- **20 juni 1947.** Het Commissariaat voor Economische Belangen in Duitsland ontvangt bericht van de U.S.S.R. Military Mission te Berlijn dat volgens de burgemeester van Greifswald de journalen in Juni 1945 naar Hamburg gebracht zijn.
- **27 juni 1947.** Het Commissariaat voor Economische Belangen in Duitsland laat weten dat onderzoek uitgewezen heeft dat er in Greifswald niets meer aanwezig is en verder onderzoek gestopt is.

Alle, sinds de Nederlandse bevrijding in Mei 1945 ondernomen pogingen om door tussenkomst van:

- het Secretariaat der Internationale Meteorologische Organisatie te Lausanne,
- het Ministerie van Buitenlandse Zaken,
- de Koninklijke Marine en de Engelse Militaire autoriteiten,
- de Commissaris Generaal voor de Nederlandse Economische Belangen in Duitsland,
- de Militaire Missie bij de Allied Control Council te Berlijn,

de verblijfplaats van de journalen op te sporen leverden niet het gewenste resultaat op. Ook een hernieuwd onderzoek op grond van Resolutie 49 van de Meteorologische Conferentie Washington 1947, ingesteld vanwege de meteorologische diensten van Engeland, Frankrijk, Rusland en de U.S.A. leverde geen resultaat op (van Russische zijde is geen antwoord verkregen).

De heer H.Keyser gaat echter per 1 December 1948 met pensioen en wordt opgevolgd door Vice-Admiraal J.W. Termijtelen. Sindsdien is er geen correspondentie meer te vinden over de weggevoerde journalen. Waarschijnlijk is men er van uit gegaan dat met de terugkomst van de 8.000.000 ponskaarten op het KNMI alle waarnemingen gered waren en men hiermee het vooroorlogse werk kon voortzetten.

5. Bijlage 1: Standaard vragenlijst

Standaard vragenlijst ten behoeve van de interviews gehouden op 4 t/m 8 Oktober 1948 te Hamburg door H.Keyser, directeur afdeling Oceanografie en Maritieme Meteorologie en luit. ter zee 2de kl. P.Philipse van de Marine Inlichtingendienst voor een nader en tevens laatste onderzoek naar de door de Duitsers in 1944/45 weggevoerde 20.000 meteorologische scheepsjournalen.

Vragenlijst.

1. Wat was uw functie voor mei 1945?
2. En heden?
3. Was de aanwezigheid van Ned. meteo. journalen (20.000 stuks) voor 29 april 1945 in het slot Lüssow u bekend?
 - a. door eigen waarneming?
 - b. door mededelingen van derden?
4. Wanneer zijn deze journalen het laatst in het slot Lüssow gezien?
 - a. door u persoonlijk?
 - b. door betrouwbaar geachte getuigen?
5. Is het slot Lüssow tengevolge van oorlogshandelingen geheel of gedeeltelijk verwoest en /of is een gedeelte van de inventaris verloren gegaan?
6. Is het u bekend of de Ned. journalen zich nog in het slot Lüssow bevinden?
7. Indien deze zich niet meer te Lüssow bevinden, is het u dan bekend waarheen en op welk tijdstip zij zijn afgevoerd, en op wiens bevel?
8. Is het u bekend of kunt u nagaan of de in de bijlage dezes vervatte zinsnede, dat de burgermeester van Greifswald heeft medegedeeld dat de journalen in juli 1945 naar Hamburg zouden zijn afgevoerd al of niet op waarheid berust?
9. Zijn alle eigendommen van de Deutsche Meteo. Dienst die in Lüssow waren opgeslagen door de Russen vrijgegeven ten behoeve van de Deutsche Meteo. Dienst te Greifswald?
10. Zo ja, ook de Nederlandse journalen, of zijn deze nog onder Russisch beheer?
11. Kunnen door u nog nadere gegevens betreffende deze journalen verstrekt worden of andere mededelingen worden gedaan voor beantwoording van de vraag of deze journalen al dan niet verloren zijn gegaan?

6. Bijlage 2: Weggevoerd en gerestitueerd materiaal

6.1 weggevoerde goederen en instrumenten

- Lijst van door de Duitse bezetters in beslag genomen en weggevoerde KNMI goederen en instrumenten.
- Lijst van na de capitulatie in Duitsland teruggevonden en geretourneerde KNMI goederen en instrumenten.

6.1.1 *Overgedragen instrumenten vliegveld Schiphol op 20 en 24 mei 1940 aan Dr. Müller*

(brief J.H.Heiërman 4 juli 1940 Nr. 100/40)

- 1 Barometerophanginrichting
- 1 Wolkensextant
- 1 Theodoliet
- 1 Gewichtenblok
- 1 Max-min-thermometer Six
- 2 Thermometer hutten (een van Soesterberg)
- 1 Regenmeter
- 1 Anemobiograaf
- 1 Stations thermometer 1/5 °C
- 1 Wolkenhark
- 1 Nomogram abs.top.500 mb-vlak
- 1 Wolkenlicht
- 1 Diagram voor wolkenlicht
- 1 Diagram voor dauwpunt bepaling
- Loodsballon diagrammen

6.1.2 *Overgedragen instrumenten vliegveld Schiphol op 2 juni 1940 aan Hr Burckhardt*

(brief J.H.Heiërman 4 juli 1940 Nr. 100/40)

- 4 Kisten met Loodsballonnen
- 2 Klokken voor loodsballon waarnemingen
- 1 Statief Nr. 4212795 voor theodoliet
- 1 Statief voor thermometers in hut
- 3 Stations thermometers 1/5 °C
- 1 Barograaf R.J.Beck London.
- 1 Assmann Bosch en Bosch
- 1 Stopwatch

6.1.3 *In beslag genomen instrumenten te De Bilt op 19 januari 1943*

(Bestätigung en Empfangsschein Regierungsrat Schnaidt 19-01-1943)

- 1 Zender met toebehoren
- enige dozen met elektronisch materiaal
- 2 Lange golf ontvangers (bouwjaar 1930)
- 1 H.R.O. -ontvanger (Nat.Comp. U.S.A. 1939)
- 1 Philips ontvanger (bouwjaar ca. 1930)
- 1 'Schnellgeber' voor trainings doeleinden

6.1.4 *In beslag genomen goederen te De Bilt op 4 september 1944*

(Beschlagnahmungs Urkunde Luftwaffe Az. 84, Nr. 583/44)

- 3 flessen kwik
- 1 Zeiss theodoliet
- 1 Horlogemakersdraaibank
- 10 Scheepsbarometers
- 2 Stations barometers (Olland en Feuss)
- 3 Hypsometers
- 1 Reispsychrometer

- 1 Feuss windvaan met aanwijzing
- 1 Feuss thermohygrograaf
- 2 H.R.O. – ontvangers met toebehoren
- 1 Barograaf

6.1.5 *Weggevoerde ponsmachines uit De Bilt op 16 december 1944*

Bewijs van inbeslagname: brief Wehrmachtcommandantur Utrecht 16-12.44 Z/Ga.

Specificatie bij brief 4258/IV/K/R – 4990 -

Soort machine	Aantal kolommen	Nummer machine
1 Powers tabelleermachine	45 kolom	910 - 1
1 Powers tabelleermachine	45 kolom	911 – 6
1 Powers sorteermachine	45 kolom	1132 - B 14
1 Powers sorteermachine	45 kolom	20910
1 Kamadex sorteermachine	45 kolom	3023
1 Hollerith ponsmachine	45 kolom	5M 723 T
1 Hollerith ponsmachine	45 kolom	5M 726 T
1 Hollerith ponsmachine	45 kolom	5M 738 T
1 Powers ponsmachine	45 kolom	378-7-27-109986
1 Powers ponsmachine	45 kolom	51 - 1096
1 Powers ponsmachine	45 kolom	51 - 1097
1 Powers ponsmachine	45 kolom	107557-1-25
1 Powers ponsmachine	45 kolom	109344-12-26
1 Powers controle machine	45 kolom	27-12-26-109570
1 Powers controle machine	45 kolom	2154-18-7-29-112687
1 Powers controle machine	45 kolom	2155-94-7-29-112685
1 Powers controle machine	45 kolom	2118-5-10-25-108692
1 Powers controle machine	45 kolom	108690-10-25
1 Powers electr. Ponsmachine	45 kolom	2199
1 Kamadex ponsmachine	80 kolom	8004
1 Kamadex ponsmachine	80 kolom	8005
1 Kamadex controle machine	80 kolom	8002
1 Kamadex controle machine	80 kolom	8003

Bovenstaande specificatie betreft vrijwel het gehele machinepark van de afdeling Oceanografie en Maritieme Meteorologie. Alleen een vouwmaschine, een Daltontelmachine en een schrijfmachine bleven achter.

6.1.6 *Weggevoerde scheepsjournalen uit De Bilt 16 december 1944 tot 15 januari 1945*

Bewijs van inbeslagname bij brief 4258/IV/K/R – 4990 -

Ca. 20.000 meteorologische scheepsjournalen

Periode 1854 - 1940

Exact aantal 17.439 maar door dubbele volumes ca. 20.000 stuks

- Oud model, blauwe omslag, formaat 36 x 25, KNMI model. 93

- Nieuw model, gele kaft, formaat 45 x 27

Totaal volume ca 25 m³; gewicht ca. 20 ton.

6.1.7 *Weggevoerde ponskaarten uit De Bilt eind december 1944*

Brief plus bijlagen Commandant Zeemacht 24 augustus 1945 CZM/M/506/1/10.

Ca. 8.000.000 ponskaarten, Hollerith-Powers systeem, 45 koloms.

Verpakt in dozen van elk 3000 stuks. Totaal 2794 dozen.

Totaal volume ca 32 m³; gewicht ca. 22.5 ton.

6.2 Gerestitueerde goederen en instrumenten

Terug ontvangen ponskaarten uit Duitsland in de week rond 27 februari 1946
(KNMI brief 1175/IV/K/R.)

Eind Februari 1946 werden op het KNMI alle weggevoerde ponskaarten, in verschillende partijen, in goede staat ontvangen

6.2.1 *Terug ontvangen instrumenten uit Duitsland op 19 oktober 1946*

(KNMI brief 6537/IV/K/JH.)

Soort machine	Aantal kolommen	Nummer machine
1 Kamadex ponsmachine	80 kolom	8004
1 Kamadex ponsmachine	80 kolom	8005
1 Kamadex controle machine	80 kolom	8002
1 Kamadex controle machine	80 kolom	8003
1 Powers sorteermachine	45 kolom	20910

6.2.2 *Terug ontvangen journaal delen, totaal 138 bladzijden, op 16 juni 1947.*

(brief S/TV. 25215/I van Comm.Gen. voor de Economische Belangen in Duitsland)

een half journaal	ss. Bennekom	Aug. – Sept.	1933
een kwart journaal	ss. Sitoebondo	Juli	1933
een kwart journaal	ss. Tjipanas	Oktober	1931
2 bladzijden	ss. Siantar	Juli	1931
enkele beoordelingsstaten			

7. BIJLAGE 3: Dossier Bureau Maritieme Zaken

Inventaris stukken en correspondentie in zake weggevoerde scheepsmeteorologische journalen. Deze stukken, ca. 85 in totaal, zijn gearhiveerd in het 'Het Utrechts Archief' maar tevens aanwezig op het KNMI bij afd. KS-OO (H.Wallbrink) en afd. WM-KD (F.Koek).

7.1 Inventaris brieven en afschriften gevoerde correspondentie

1. Nota aangaande de wegvoering van belangrijk materiaal van het KNMI.
2. Bewijs van inbeslagname Hollerith machines (Afschrift 16 dec. 1944).
3. Van Kapt. J.F.W. Nuboer, Afschrift brief (met bijlagen) aan J.W.
Hoofd bureau Inlichtingen Termijtelen KNMI die de Marine Attaché
Marinestaf Londen van de Admiralty ontving. Vast staat dat de
scheepsjournalen in de Russische zone zijn
achtergebleven (d.d. 27 juli 1948 S.No. Marid
1139/1129).

7.1.1 *Reis van H. Keyser naar Hamburg 4 t/m 8 oktober 1948.*

4. Verslag en conclusies n.a.v. de reis (11 oktober 1948).
5. Aan Dr. G. Böhnecke Medizin (20 oktober 1948 No. 7943/IV/K/J)
6. Aan Lt. ter zee P. Philipse Brieven (afschriften) en vragenlijst Keyser/Philipse. Zie
bijlage 1. (15 oktober 1948 No. 7805/IV/K/J)
7. Aan Min. van Marine Dankbetuiging voor de ter beschikkingstelling van Luit.
ter zee II S.D. P.Philipse (13 oktober 1948 No.
7707/IV/K/J).
8. Aan Min. Verkeer en Waterstaat Reis Hr. Keyser (d.d. 13 oktober 1948 No. 7713/IV/K/J).
9. Van Commissaris Generaal voor Journalen niet meer in Greifswald (27 juni 1947).
de Nederlandse Economische
belangen in Duitsland
10. Van C.G. Econ. Belangen Rapport van zijn vertegenwoordiger in Berlijn. Nieuw
verzoek tot nasporing en inlichtingen omtrent
burgemeester Greifswald zal aanleiding tot wantrouwen
geven (d.d. 5 aug. 1947 S/V 27012/I).
11. Aan Group-Captain Sutcliffe Verzoek om FL. Lt. Mitchell naar Greifswald te sturen
(28 sept. 1945 No. 1672/I/VM/V).
12. Aan Group-Captain Stagg Idem (d.d. 8 okt. 1945 No. 1838/I/VM/V).
13. Van Group-Captain Stagg Vergadering in Berlijn (20 okt. ADCC/1976/Met.).
14. Van Group-Captain Stagg Vervolg op brief 13. Niet mogelijk hulp te bieden (3 nov.
1945 ADCC/1976/Met.).

Twee afschriften telegrammen

7.1.2 *Correspondentie volgend op WMO resolutie 49 Washington.*

15. Aan Dir. Meteo. Diensten te Verschillende gegevens over weggevoerd
Londen, Washington, Moskou
en Parijs. materiaal (24 dec. 1947 No. 8681/IV/K/J).
16. Van Met. Office Londen Antwoord op 15. Geen logboeken in the British
Sir N.K. Johnson Zone (13 feb. 1948 S. 102248/II/D.M.O.)
17. Van U.S. Weather Bureau Antwoord op 15. (8 april 1948 SR & F: Cr) zie punt 19.
F.W. Reichelderfer

18. Van O. M. I.
Directeur A. Viaut	Toezending afschrift brief van Dir. Meteo.
Dienst Parijs. Geen logboeken in de Franse Zone (10 juli 1948 2701/48/CD-B).
19. Van U.S. Weather Bureau
F.W. Reichelderfer	Geen logboeken in de Amerikaanse Zone. (26 aug. 1948 SR & F: vn).

NB. Voor wat betreft de Russische Zone werd geen antwoord ontvangen.

7.1.3 *Commissaris Generaal voor de Nederlandse Economische Belangen in Duitsland*

20. Van C.G. Econ. Belangen	Uitnodiging te komen praten over restitutie gestolen eigendommen (12 juli 1946 13695/I D/EA).
21. Aan C.G. Econ. Belangen	Gegevens en geruchten over weggevoerd materiaal (24 juli 1946 4258/IV/K/R-4990)
22. Aan C.G. Econ. Belangen	Enkele machines terug ontvangen en zoektocht naar Dr. G.Böhnecke (4 nov. 1946 6537/IV/K/JH).
23. Van C.G. Econ. Belangen	Toezegging onderzoek in Greifswald en Lüssow naar scheepsdagboeken en nog enkele machines (19 nov. 1946 Die/MR 17789/IF).
24. Aan C.G. Econ. Belangen	Antwoord van Vening Meinesz op brief 23 en copy brief 23 naar Buitenlandse Zaken (28 nov. 1946 7203/IV/K/J/9182).
25. Van C.G. Econ. Belangen	Toezending van enkele (138) bladzijden van journalen en als bijlage het rapport van Zwetkoff waarin hij verklaart dat volgens de burgemeester van Greifswald de journalen uit Lüssow naar Hamburg zijn weggevoerd (16 juni 1947 S/TV/ 25215/I).
26. Van C.G. Econ. Belangen	Vervolg op brief 25 (20 juni 1947 vdV/V 25580/I).
27. Aan C.G. Econ. Belangen	Antwoord en vraagtekens door Vening Meinesz op brieven 25 en 26 (25 juni 1947 4228/IV/K/JH/4273/4377).
28. Aan C.G. Econ. Belangen	Verzoek om inlichtingen omtrent de burgemeester van Greifswald en tegenstrijdige rapporten (4 juli 1947 4427/IV/K/R-4521).

7.1.4 *Buitenlandse Zaken.*

29. Van Min. Buitenlandse Zaken	Telegram Nederlandse ambassadeur te Moskou: verklaring Sowjet regering omtrent de weggevoerde scheepsjournalen niet te vertrouwen (6 sept. 1945 B 30/2564).
30. Aan Min. Buitenlandse Zaken	Antwoord op brief 29 (11 sept. 1945 1352/IV/K/V).
31. Van Min. Buitenlandse Zaken	Brief aan Commandant Zeemacht Nederland n.a.v. verklaring Sowjet regering over de niet aangetroffen scheepsjournalen te Greifswald (13 sept. 1945 4914).
32. Van Min. Buitenlandse Zaken	Brief n.a.v. adres Hydrometeorologische Dienst Moskou (11 okt. 1945 B30/9144).
33. Van Min. Buitenlandse Zaken	Toezending afschriften brieven (3) van de Britse Ambassadeur omtrent restitutie definities van door de Duitsers weggevoerd materiaal (8 feb. 1946 No. 1322 – I/8352).
34. Aan Min. Buitenlandse Zaken	Verschillende partijen ponskaarten op het KNMI terug ontvangen (27 feb. 1946 1175/IV/K/R).
35. Van Min. Buitenlandse Zaken	Nieuw adres Hydrometeorologische Dienst Moskou gevonden. Geruchten (mondeling) journalen weggevoerd naar Denemarken (16 mei 1946 B30/38473).
36. Aan Min. Buitenlandse Zaken	Antwoord op brief 35 (20 mei 1946 2960/IV/K/W/3377).

37. Van Min. Buitenlandse Zaken Toezending afschrift brief Nederlandse ambassadeur te Moskou waarin door de Russische minister van Buitenlandse Zaken verklaard wordt dat de journalen in april 1945 tezamen met het personeel van het observatorium naar Hamburg zijn getransporteerd (26 juni 1946 B30/51151).
38. Aan Min. Buitenlandse Zaken Antwoord op brief 37 (28 nov. 1946 7202/IV/K/J).
39. Van Min. Buitenlandse Zaken Antwoord op brief 38 (4 dec. 1946 I-953-102787).
40. Aan Min. Buitenlandse Zaken Toezending afschrift No. 41 (24 dec. 1947 8684/IV/K/JH).
41. Aan Min. Verkeer en Waterstaat Stand van zaken plus bijlagen omtrent de weggevoerde scheepsjournalen (24 dec. 1947 8683/IV/K/JH).
42. Aan Min. Buitenlandse Zaken Antwoord op brief 40/41. (12 jan. 1948 I-953/45.3-118)
43. Aan ambassadeur Moskou Bedankt voor verstrekte gegevens (30 juni 1948 4866/IV/K/I/VM/R-4261).
44. Aan Min. Buitenlandse Zaken Verzoek om brief 43 aan ambassadeur te Moskou door te sturen (30 juni 1948 4867/IV/K/I/R.).

7.1.5 *Marine en Engelse autoriteiten.*

45. Aan Group-Capt. Sutcliffe Zie brief No. 11.
46. Aan Group-Capt. Stagg Zie brief No. 12.
47. Van Group-Capt. Stagg Zie brief No. 13.
48. Van Group-Capt. Stagg Zie brief No. 14.
49. Van Naval Disarmament Control Staff 3 telegrammen omtrent teruggave ponskaarten.
50. Aan Flag-officer London Gegevens over weggevoerde ponskaarten en scheepsjournalen (20 juni 1945 273/IV/K/M).
51. Van Headquarters nr 85 Group Journalen en ponskaarten mogelijk bij de Deutsche Seewarte te Hamburg (30 juni 1945 85G/S. 4916/Met.).
52. Van Headquarters nr 85 Group Gegevens over wat is weggevoerd uit De Bilt (11 juni 1945 85G/S. 4916/Met.).
53. Van British Naval Officer Ponskaarten gevonden in U-boat school bij German Marine Observatorium Neustadt (8 okt. 1945 0133/3465).
54. Van Commandant Zeemacht Brief met 4 bijlagen waaruit blijkt dat contact met Russische autoriteiten noodzakelijk is (24 aug. 1945 CZM/M/506/1/10).
55. Van Naval Disarmament Control Staff 2 'signals' omtrent ponskaarten. Dutch Hollerith cards at Met radiostation Quickborn. 10 mijl Noord van Hamburg (10 sep. 1945 SCS a9/7 P/JL).
56. Aan Naval Disarmament Control Staff Antwoord brief nr.55. R.A.F. 83 Group zal worden verzocht de kaarten naar Nederland te transporteren (18 sep. 1945 1495/IV/K/W).
57. Aan Naval Disarmament Control Staff Vervolg brief nr. 56 (30 okt. 1945 232/IV/K/W)
58. Aan Naval Disarmament Plan uitzending Hr. Keyser naar Duitsland (12 nov. 1945 SCS a9/7/2 P/JR).
59. Aan Group-Capt. Sutcliffe Akkoord met handelwijze FL/Lt Mitchell (21 nov. 1945 2626/I/vdW/K).
60. Aan Commandant Zeemacht Tegenstrijdige inhoud berichten (29 mei 1946 3130/IV/K/R).
61. Van Commandant Zeemacht Antwoord op brief nr. 60. Bal wordt doorgespeeld (18 juni 1946 CZM/M/506/8/2/46).
62. Aan Sir N.K.Johnson Bedankt voor de moeite die hij heeft gedaan (26 feb. 1948 1570/IV/K/I/VM-1450).

7.1.6 *Militaire Missie Berlijn.*

63. Aan Ned. Mil. Missie Berlijn Gegevens over weggevoerd materiaal (26 nov. 1945 2694/IV/K/J).
64. Van Ned. Mil. Missie Berlijn Afschrift brief aan Directie Duitsland van Min. van Buitenlandse Zaken (11 dec. 1945 27/IV/1361).
65. Van Min Buitenlandse Zaken Ponskaarten te Neustadt (14 dec. 1945 Doss.B. 30/26347).
66. Aan Ned. Mil. Missie Berlijn Vervolg op brief 63 (8 maart 1946 1408/IV/K/R)
67. Van Ned. Mil. Missie Berlijn Antwoord op brief nr. 66 (21 maart 1946 No. 3080 Kab.).

7.1.7 *Secretariaat Organisation Météorologique Internationale (O.M.I.)*

68. Van Dr. G.Swoboda Raad om zich te wenden tot Secr. O.M.I. (25 juli 1945)
69. Aan O.M.I. Gegevens over weggevoerd materiaal (8 aug. 1945 855/IV/K/V).
70. Van O.M.I. Antwoord op brief nr. 69 (22 aug. 1945 684/45/I)
71. Aan O.M.I. Gevraagd adres Hydrometeorologische Dienst Moskou (15 okt. 1945 1964/IV/M/V).
72. Van O.M.I. Antwoord op brief nr. 71 (19 dec. 1945 1496/45/I).
73. Aan O.M.I. Alle ponskaarten terug, journalen en machines nog niet (11 maart 1946 1423/IV/K/R).
74. Van O.M.I. Antwoord op brief nr. 73 (29 maart 1946 635/46/I).

7.1.8 *Duplicaat brieven.*

75. Aan Secr.Gen. Dep. Waterstaat Bewijs van inbeslagname machines (24 jan. 1945 21/I/C/W).
76. Van Rijkskantoomachine Schatting waarde in beslag genomen machines Centrale (20 maart 1945 206/3/18-1944).
77. Aan Secr.Gen. Dep. Waterstaat Schatting waarde in beslag genomen machines (4 juni 1945 156/I/C/C).
78. Van Off. Br. Naval Com. Hollerith cards zijn in Neustadt, journalen en machines zijn in Greifswald (10 aug.1945 GER. No. A/1134).
79. Van Commandant Zeemacht Aanbieding correspondentie betreffende weggevoerd statistisch materiaal (24 aug. 1945 CZM/M/506/1/10). 4 bijlagen.
80. Aan Min. Verkeer en Waterstaat Journalen en machines naar Greifswald (29 aug. 1945 1158/IV/M/V).
81. Van Min. Verkeer en Waterstaat Toezending afschrift brief aan Min. Buitenlandse Zaken (3 sept. 1945 La.CII).
82. Aan O.M.I. Gegevens weggevoerd materiaal (8 aug. 1945 855/IV/K/V).
83. Van O.M.I. Antwoord op brief nr. 82 (22 aug. 1945 No. 684/45/I).
84. Van Ir. Col Zwetkoff Journalen en machines naar Lüssow en daarna naar Hamburg (24 april 1947 Nr. 25/1690).
- 85 Aan meteor. Diensten te Engeland, Londen
Frankrijk, Parijs
U.S.A., Washington
U.S.S.R., Moskou Gegevens over weggevoerd materiaal (24 dec. 1947 8681/IV/K/J).